

М. Гончар,
аспірант кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного університету
науковий керівник - Р. Махачашвілі,
д.філол.н., доцент кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: wigtid@gmail.com

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна лінгвістика розглядає мову як складну динамічну систему у якій найбільш активним та продуктивним є лексичний рівень. При всій розмаїтості шляхів і форм зміни словникового складу мови, основним процесом у розвитку лексики лінгвісти називають процес неологізації, що відображає загальний рух та динаміку мови. У зв'язку з орієнтацією сучасної лінгвістики на дослідження процесів розвитку мови, глибоке й всебічне вивчення неологізмів становить безсумнівний інтерес.

З погляду теорії неології процеси утворення нових слів, причини та передумови їх виникнення досліджено в мовознавстві ще не достатньо, зрештою досі немає виваженого чіткого визначення неологізму. Залишається відкритим питання входження неологізмів у мову та їх оказіональності. Саме поняття „оказіоналізм” (В.Г.Ликов, М.С.Ретунська), „конкурує” з такими термінами як „потенційними слова” (А.І.Смирницький, С.М.Медникова) та „формальні неологізмами” (В.Г.Гак).

Що ж стосується практичних питань неології, то варто зазначити, що, останнім часом переважний акцент робиться на соціологічні фактори, які вплинули на формування новотворів. Кінець ХХ – початок ХХІ сторіччя ознаменувався глобальними соціально-економічними змінами та рухами. В умовах кардинальних змін людського життя зросли і темпи збагачення словникового складу англійської мови. У зв'язку з цим актуальності набуває саме суспільно-політична сфера, оскільки саме цю сферу соціального життя, можна відзначити як сферу найбільшого „лексичного росту”, та зародження величезної кількості лексичних та фразеологічних іновацій англійської мови.

Виникнення нового слова може бути пов'язано як з прямими потребами мовного колективу в новому позначенні, так і з дією внутрішньомовних чинників, які, в кінцевому рахунку, опосередковані впливом соціальних причин. До перших відносяться: поява нових реалій, зміна моральних цінностей, вплив соціальних чинників і явищ, глобалізація, зміни в різних галузях суспільного життя.

Говорячи про підвищений інтерес до проблеми неології в контексті американських реалій, варто зазначити, що саме американські неологізми демонструють пристосування мови до умов, що змінюються під впливом зовнішніх факторів, тобто до умов функціонування. Відправною ланкою процесу лексичної інновації є практика, оскільки на лексико-номінативну діяльність впливають культурно-історичні й соціально-політичні умови життя й діяльності мовної спільноти. З огляду на той факт, що більшість номінативних стимулів поставляють соціальна, політична, науково-технічна, культурна сфери діяльності людини, на сучасному етапі розвитку науки про мову дедалі очевиднішою стає необхідність комплексного вивчення мовних і соціокультурних процесів у їхній функціональній взаємодії. Доцільність подібного підходу стає ще більш очевидною у зв'язку з глобалізацією культури, яку розуміють як прискорення інтеграції націй у світову систему, що супроводжується глобальною інформатизацією світового співтовариства. Оскільки саме в США відбулася нова “електронна революція”,

американський варіант англійської мови сильно впливає на поширення англійської мови у світі, причому це поширення здійснюється без якого-небудь насильницького натиску ззовні [Козьмик]

Основними джерелами поповнення суспільно-політичної лексики стали такі актуальні соціальні чинники, як „інформаційна революція, економічні перетворення, міжнародний тероризм і боротьба з ним, проблеми охорони навколишнього середовища, дискримінації в суспільстві” [Зацний 1997, с. 1]. Саме цим зумовлено зростання темпу збагачення словникового складу англійської мови на початку нового сторіччя. Про це свідчить поява великої кількості неологізмів в англійськомовних виданнях та словниках (Collins Gem English Pocket Dictionary).

Оскільки домінуючою силою на світовій арені сьогодні є США, доцільно в першу чергу розглянути таке поняття як тероризм, як важливе джерело поповнення словникового складу англійської мови. Починаючи з бойових дій у Персидській затоці та по сьогодні, англійськомовне суспільство доволі активно вводить нові слова, що описують ті чи інші поняття, які мають відношення до терористичної діяльності. Поняття „тероризм” назавжди увійшло у свідомість не тільки американців, а й усього світу. Події і явища, що пов'язані з міжнародним тероризмом ХХ – ХХІ століть й оголошеною йому війною, мали сильний вплив на формування словникового складу сучасної англійської мови.

Велику кількість номінацій отримали самі терористи. Так, терорист-камікадзе (неологізм підкреслює намір убити інших людей, а не тільки себе, що і відрізняє дану номінацію від попередньої - *suicide terrorist*) отримав назву *homicide bomber*, а сам процес - *homicide bombing*. Загальна назва для ісламських терористів-камікадзе - *islamikaze* (*islam* + *kamikaze*). Терорист-смертник, який керує автомобілем з бомбою або вибухівкою має назву *suicide car bomber*. Терорист, який використовує в якості біологічної зброї бактерії сибірської виразки номінується неологізмом *anthrax terrorist*. Було утворено і слово *bioterrorist* (біотерорист), тобто, той, хто використовує біологічну зброю у терористичних актах.

“Незаконний бойовик”, тобто, особа, яка воює у лавах незаконних військових формувань носить номінацію *unlawful combatant*. Існують і ті, хто симпатизує ідеям та цілям радикального ісламу, але не вступає у терористичні угруповання. Для їх номінації було утворено неологізм *jihobbyist*.

“Безпека батьківщини” вимагала реорганізації правоохоронних органів у США і прийняття жорстких мір у “боротьбі з тероризмом”, а така реорганізація і міри повинні були мати відповідну законодавчу базу. У США був прийнятий цілий ряд законодавчих актів, причому назви основних законів в аббревіатурній формі стали символічними (*USA* (об'єднана скорочена назва двох головних законодавчих актів, спрямованих на боротьбу з тероризмом у США), *Patriot* (антитерористичний закон, прийнятий в будь-якій країні), *Patriot II* (антитерористичний закон 2003 року в США “Про укріплення внутрішньої безпеки”). Назва єдиного в США органа безпеки країни - “суперміністерства” Внутрішньої Безпеки (*Homeland Security Department*) безпосередньо пов'язана з виникненням понять “безпека батьківщини” (*homeland security*), “захист батьківщини” (*homeland-defense*) як понять нових для американців.

З формуванням нових органів боротьби з тероризмом співвідноситься функціонування значної кількості інновацій, наприклад, *Terrorist Information Awareness* (американський центр збору інформації про всіх “підозрілих осіб”), *Tips (Terrorism Information and Prevention System)* (система збору інформації з метою запобігання тероризму), *Terrorist Threat Integration Center (TTIC)*, *Total Information Awareness*, *terrorist watch list*, *passenger profiling system*, *color coding*, *Terrorist Screening Center*. Широке використання самих сучасних досягнень науки і техніки також відбивається в цілій низці неологізмів, наприклад, *brain-fingerprinting*, *genetic profiles*, *DNA profiles*, *biometric signatures*, *human kinematics*, *spatio-temporal gaits*, *3-D body tracking*, *backscatter machine*.

Не менш актуальною темою для американського суспільства є проблема расової

дискримінації. У США і дотепер основним етносом вважають «англо-американський» (*Anglo-American*), водночас зазначаючи, що тільки кожний восьмий американець вказує на свої англійські, шотландські або уельські корені. В Америці третє тисячоліття називають «змішаним тисячоліттям» (*melange millennium*), однак щораз більше змішування рас і етнічних груп не усуває проблеми «дискримінації за зовнішнім виглядом» (*appearance discrimination*).

Зміни в расово-етнічній характеристиці населення США зумовили, зокрема, появу поняття «меншина, що фактично становить більшість населення (на певній території)» - *majority minority*. Іспаномовна меншина США, наприклад, отримала номінацію *Hispanics*.

*Виникає щораз більше приміських районів, заселених, головню, іммігрантами, що підтримують тісні зв'язки зі своїми рідними країнами. Це особливо стосується іммігрантів із Мексики і деяких інших країн Латинської Америки. Подібні передмістя одержали назву *transnational suburbs*.*

Ключовим мовним знаком, що характеризує мультикультуралізм в США, є слово *diversity*, тобто расово-етнічна та культурна різноманітність. Дана одиниця послужила основою для формування таких похідних номінацій, як словосполучення *ethno-racial diversity*, слово *diversiphile*, тобто, поборник доктрини, що враховує расово-етнічну різноманітність, стійкі словосполучення *diversity fatigue* - стрес, що виникає в процесі роботи з інтернаціональним колективом, *diversity training* - підготовка адміністраторів, керівників для роботи в інтернаціональних колективах.

Водночас такі расово-етнічні меншості, як афроамериканці, особи латиноамериканського походження та індіанці дотепер відчувають соціальну маргіналізацію і характеризуються за допомогою словосполучення *underrepresented minorities*. Про існування проблеми расової дискримінації в США свідчить різке зростання кількості судових позовів робітників та службовців з приводу расової дискримінації. Такі позови навіть отримали власну назву - *racial-harassment suits*.

Більшість чорношкірих мешканців Нью-Йорка, наприклад, змушені звертатися за кредитом до фірм, що беруть дуже високий відсоток, оскільки «нормальні» банки відмовляють їм у позиці. Такі фірми одержали найменування *sub-prime lenders*, а практика відмови представникам етнічних меншин у кредитах на звичайних умовах позначається словом *redlining*.

Активісти «чорного руху» створили термін для характеристики сучасного становища негрів, «існування рабства в іншій формі, коли вся влада належить білим». Дотепер на території США діє «правило однієї краплі (тобто найменша домішка «африканської крові» дає підставу відносити громадянина США до категорії «чорношкірого».

Можна зробити висновок, що найбільш продуктивними сферами виявились „тероризм” та „дискримінація”. Саме у рамках цих понять було утворено найбільшу кількість новотворів. Така тенденція викликана подіями, що пов'язані з міжнародним тероризмом ХХ – ХХІ століть й оголошеною йому війною. Щодо „дискримінації”, то тут відіграв важливу роль концепт „американська мрія”, який складається з кількох понять, таких, як можливість досягти соціальних висот будь-якій людині, незалежно від походження та рівність. Однак здійснення «американської мрії» відбувається в умовах співіснування різних расових і етнічних груп, і в умовах мультикультуралізму, що і викликає певні суперечності. Ці дві сфер не втрачають своєї актуальності і сьогодні, а тому потребують особливої уваги науковців.

Список використаних джерел

1. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90 років ХХ століття / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя: РА "Тандем-У", 1997. – 396 с.
2. Козьмик Г. О. Актуальні проблеми вивчення неології [Електронний ресурс] / Г.О. Козьмик, Т.О. Хейлик. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_gn/2008_1/files/GN108_22.pdf
3. Левицький А.Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови) / А.Е. Левицький // Вісник Житомирського державного університету. – 2005. – Вип. 23. – С. 16-21.

4. *Махачаївілі. Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: монографія / Р.К. Махачаївілі. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – 204 с.*